

Inheemse Gelderse roos en wollige sneeuwbal

Herintroductie zeldzame *Viburnum*

Bloeiende
Gelderse roos,
even over de
grens bij Zuid-
Limburg.

Foto's: Bert Maes.

Van het geslacht *Viburnum*, lid van de kamperfoelifamilie, komen in Nederland de Gelderse roos (*Viburnum opulus*) en de wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*) voor. De laatste nog net op het nippertje want in 1988 en 1992 is deze soort weer voor het eerst waargenomen sedert 1906. Gezien de grote zeldzaamheid is herintroductie op verantwoorde plaatsen aan te bevelen. Stek van het nog schaars aanwezige plantmateriaal uit de directe omgeving van Zuid-Limburg in Duitsland en België is daarbij zeker verantwoord.

In 1861 was de wollige sneeuwbal voor het eerst waargenomen op de Sint-Pietersberg. Verondersteld werd dat de soort was uitgestorven in Nederland. Onafhankelijk van elkaar werd de wollige sneeuwbal op een tweetal plaatsen in kalkhellingbos nabij Valkenburg in Zuid-Limburg weer ontdekt. De Gelderse roos heeft zich vermoedelijk vrij kort na de laatste ijstijd in onze streken kunnen

vestigen. De soort komt thans nog tot vlak bij de poolcirkel voor.

Zeldzame soort

De wollige sneeuwbal groeit in Nederland aan de grens van haar natuurlijke areaal, maar ook in de omliggende landen is het een zeldzame soort. De naam sneeuwbal wordt ontleend aan de helderwitte, halfronde bloeiwijze.

Ze krijgen besachtige vruchten die aanvankelijk rood en later zwart kleuren. Wollige sneeuwballen zijn struiken die tot zo'n 2,5 m hoog kunnen worden. Ze komen voor in struwelen, bosranden en in open bossen op droge kalkhoudende bodems. Het zijn vaak vegetaties die rijk zijn aan allerlei houtige gewassen als rode kamperfoelie, zuurbes, wilde liguster, linde- en iepesoorten; in de omringende landen aangevuld met gele kornoelje en elsbes.

Sierwaarde

De wollige sneeuwbal heeft een hoge sierwaarde en wordt reeds lang ook buiten Zuid-Limburg aangeplant. De bekende botanicus Clusius bracht de soort in 1594 in de Leidse Hortus. In het duingebied is de soort sedert de zeventiende eeuw aangeplant. Op het schilderij 'Duinen aan zee', dat Ruisdael in 1648 schilderde, is de wollige sneeuwbal tussen eiken en struik-

lantana aan te bevelen

gewas te herkennen. Uit de Haarlemmerhout is nog een melding van de soort uit 1779. Nog steeds komt de wollige sneeuwbal verwilderd in de duinen voor.

Gelders?

De Gelderse roos (*Viburnum opulus*) is noch een roos noch typisch voor Gelderland. De naam, die ook in Engeland wordt gebruikt, is mogelijk ontleend aan het hertogdom Gelre die de bloem in het wapen draagt. Volgens sommige historici werd echter de bloem van de mispel als symbool gebruikt die ten onrechte voor Gelderse roos werd versleten. Vroeger kwamen ook wel de meer toepasselijke namen watervlier en moerasvlier voor. Zonder meer komen er in Gelderland bijzonder fraaie begroeiingen van deze sneeuwbal voor. We kunnen in de zeldzaam geworden oobossen van de rivieroever oude en hoog opgaande struiken van zelfs 4 á 5 meter hoog vinden. Ze geven daar extra structuur aan het bos. In de omgeving kunnen we nog de rode kornoelje, tweestijlige meidoorn, wegedoorn en de hop aantreffen. In de dalen van Rathumse beek en de Slinge in de Achterhoek komt de Gelderse roos geregeld voor en zaait zich daar gemakkelijk uit. Ook op vochtige lemige bodems in Drenthe en Limburg is de Gelderse roos te vinden. Langs de schaars geworden onvergraven beken in Noord-Brabant is de soort tamelijk zeldzaam geworden. Langs de Maas op de grens van Brabant en Limburg groeit hij in de meidoornheggen. Verder komt de soort verspreid voor op de nattere plekken in de duinbossen en oudere duinstruwelen. De Gelderse roos moet altijd vochtig staan, maar niet op echt drassige bodems. De Gelderse roos wordt veel toegepast in bosplantsoen en sierbeplantingen zodat het vaststellen van oorspronkelijk genetisch materiaal niet altijd mogelijk is. Als autochtone soort kan de Gelderse roos vrij zeldzaam genoemd worden. De in het wild groeiende populaties zijn meestal klein.

Uitzaaiing beperkt

De bloemen vallen op door de grote witte onvruchtbare schijnbloemen, waardoor ze een beetje aan een roos

doen denken. Ze bloeien in mei of begin juni. De schijnbloemen lokken zweefvliegen en ander insecten die de nectar uit de middelste bloemen halen en voor de bestuiving zorgen. De in trossen hangende bessen zijn oranje-rood. Ze zijn bitter door valeriaanzuur en worden nauwelijks door vogels gegeten, of hooguit door lijsters als de vorst er overheen gegaan is. Pestvogels, die ons land in de winter nog wel eens aandoen, eten ze wel, maar laten de pitjes liggen. Meestal blijven de bessen tot ver in het eropvolgende voorjaar hangen. Vermoedelijk blijft de natuurlijke uitzaaiing daardoor beperkt. Zowel de Gelderse roos als de wollige sneeuwbal worden bezocht en gegeten door allerlei ongewervelde dieren.

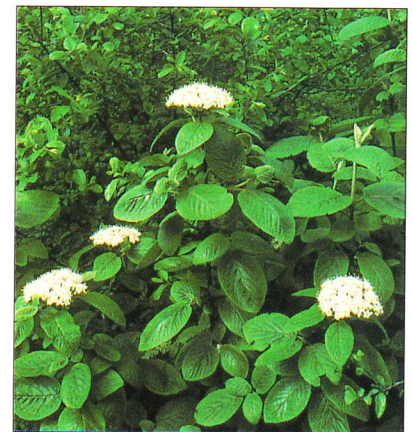
De wollige sneeuwbal en de Gelderse roos hebben een hoge sierwaarde. Recent werd in Zuid-Limburg de zeldzame, wollige sneeuwbal opnieuw waargenomen. De Gelderse roos komt nog veel voor. Deze fraaie struik kan circa 5 m hoog worden en zaait makkelijk uit.

Bert Maes

B. Maes heeft een ecologisch adviesbureau in Utrecht. Eerdere artikelen van zijn hand over inheemse bomen en struiken in Nederland verschenen in Tuin & Landschap nummers 2, 7, 12, 17 en 23 van 1992 en 3, 11, 22 en 26 van 1993 en 5, 6, 7 en 9 van 1994.

Vruchten van de wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*).

Wollige sneeuwbal in bloei.

Gelderse roos in vrucht tussen opgaande kraakwilgen in het oobos bij Oud-Zevenaar.